

Doc. RNDr. PAVEL BLÁHA, CSc.

* 20. 11. 1943 – † 24. 9. 2019

„Běh jihočeského Sinuheta je u konce“

Lucie Stříbrná

Dne 24. 9. 2019 nás navždy opustil náš kamarád, kolega a významný antropolog, doc. RNDr. Pavel Bláha, CSc. Pavel mi říkal: „Dávej si pozor na relativitu času, který je Ti odměřen...“. Hluboké životní moudro se snažil naplňovat s narůstajícím věkem o to intenzivněji. Svůj život často přirovnával k filmové pásce, na které jsou některá políčka černobílá, barevná, ale i prázdná.

Jeho „film osudu“ se začal odvíjet 20. 11. 1943, kdy se narodil v Červeném Újezdci na jihu Čech, na soutoku dvou řek, Otavy a Vltavy. Někdy se „běh jeho života“ odvíjel plynule, jindy zběsile nebo se pomalu loudal. Další jeho oblíbené metaforické přirovnání se pojilo ke slavnému královskému otevírači lebek, hlavnímu hrdinovi románu o 15 knihách, kterou napsal Mika Waltari k „*Egyptanovi Sinuhetovi*“. Velmi rád se s ním ztotožňoval a často z jeho románu citoval. Když knihu otevřete, tak hned na první straně celkem srozumitelně a prostě na pár řádcích pochopíte, jak se Pavel Bláha cítil, jak vnímal svět, co kolem sebe spatřoval a jak se s upřímnou otevřeností snažil „narovnávat“ zdeformované názory, poukazovat na nepravdu, křivdu, hloupost a neschopnost. Ne vždy se setkával s porozuměním okolí. Měl spousty přátel, kamarádů, ale i lidí, kteří mu tiše záviděli jeho organizační talent, jeho schopnosti, houževnatost a přímočarost.

Na tomto místě je vhodné astrologicko-poetické ohlédnutí při charakteristice jeho vícevrstevnaté osobnosti. Pavel Bláha se narodil ve znamení Štíra. Protože miloval poezii a umění, vlastním perem napsal, a dokonce na vlastní náklady v roce 2015 vydal svou soubornou sbírku básní s názvem „*Běh života*“.

Ač se to vždy na první pohled nezdálo, jeho osobnost se projevovala silnými a hlubokými emocemi. Uvnitř byl laskavým a soucitným malým klukem, který nikdy neztratil svou zvědavost a smysl pro dobrodružství. Velmi rád přicházel věcem na kloub, jeho letité zkušenosti a bohaté znalosti mu pomohly rozklíčovat i ten nejtěžší organizační či vědecký problém. Dokázal velmi rychle odlišit podstatné od méně podstatného.

Rád cestoval. Navštívil celou řadu zemí v zahraničí a na některé pobyty velmi rád vzpomínal, např. na opakované návštěvy Bilbao, které se stalo jeho srdeční záležitostí. Nikdy nezapomněl z cest přivést drobné dárky či upomínkové předměty pro ty, které měl rád. Své bohaté postřehy z cest podmíněné výborným pozorovacím talentem si zapisoval, aby je v roce 2016 vydal jako souborné dílo „*Běh života jihočeského Sinuheta*“ jako svou autobiografii.

Z jeho významných zahraničních cest, které mu utkvěly lze jmenovat: Vancouver, Aschauhof (opakované návštěvy u Dr. M. Hermanussena), Verona, Dublin, Sao Paulo, Manchester, Jena, Lisabon, Paříž nebo Budapešť a další. V českých zemích to bylo nespočet měst a obcí, které navštívil při svých pracovních výjezdech s pracovními týmy. Jeho skupinu mladých antropologů speciálně sestavenou za účelem sběru dat, tvořili převážně studentky a studenti, zpracovávající téma své diplomové nebo disertační práce. Při výuce antropometrie projevoval systematický přístup, vyžadoval kázeň a pečlivost. Kdo přijal jeho přístupy a plnil zadané úkony dle jeho rad, naučil se mnohému. Byl přísný, ale kvalitní učitel. Stejně tak probíhaly jeho přednášky a cvičení z antropometrie, kde se projevoval jeho systematický přístup. V posluchárně musel být klid, vyžadoval kázeň a pečlivost. Neměl rád nedochvilnost. Jeho vedení studentů ve výuce mělo svůj smysl a jasný cíl, tj. kvalitní zvládnutí učiva a správné osvojení si metodiky měření lidského těla a jeho částí. I přesto, že Pavel Bláha byl na studenty ve výuce náročný, byl ale jejich dobrým rádcem, pomocníkem a svým způsobem i kamarádem.

Pavel Bláha měl nesmírný organizační talent, který se prakticky uplatňoval v organizaci a uspořádání regionálních, a pro antropologii nezastupitelných, celostátních antropologických výzkumů. Pavel Bláha pokračoval v tradici celostátních antropologických výzkumů, kdy pomyslně převzal „štafetu“ od svého předchůdce a učitele, profesora V. Fettera. Celostátní antropologické výzkumy, které Pavel Bláha organizoval, probíhaly vždy v desetiletých intervalech. V roce 1991 byl proveden V. Celostátní antropologický výzkum a v roce 2001 VI. Celostátní antropologický výzkum dětí a mládeže v České republice. Na tomto místě je také nutné připomenout antropologické výzkumy, které Pavel Bláha organizoval v rámci Československých spartakiád v roce 1980 a 1985. Uskutečnění těchto rozsáhlých antropologických výzkumů na velkém populačním vzorku mělo a stále má pro antropology velký význam, protože výsledky antropometrického měření přinesly důležité podklady pro konstrukci referenčních standardů naší populace. Bohužel od roku 2001 se další výzkum tohoto rozsahu, i přes opakovanou snahu několi-kerého podání žádosti o grant, neuskutečnil. Na těchto, ale i na dalších paralelních výzkumech se podílela celá řada institucí a fakult z celé České republiky s různými pedagogy z řad antropologů a jejich studentů. Za svůj život byl vedoucím 15 grantů, které měly návaznost k těmto výzkumům z antropologie.

Pavel Bláha byl dlouholetým předsedou České antropologické společnosti, byl šéfredaktorem časopisu „Česká antropologie“, člen redakční rady časopisu „Pohybové ústrojí“. Významně se podílel na organizaci 5 mezinárodních vědeckých antropologických kongresů v České republice, z nichž u tří byl prezidentem kongresů. K celosvětově významným vědeckým setkáním lze zařadit kongresy k uctění památky Dr. Aleše Hrdličky, které Pavel Bláha organizoval: v roce 1999 jako prezident organizačního výboru 4th International Congress of Aleš Hrdlička „*World Anthropology at the Turn of the Centuries*“ August 31 – September 4, 1999 Prague and Humpolec, v roce 2003 jako prezident organizačního výboru *International Anthropological Congress „Anthropology and Society“*, May 22–24, 2003 Prague – Humpolec a v roce 2009 také jako prezident organizačního výboru 5th International Anthropological Congress of Aleš Hrdlička „*Quo vadis homo...societas humana?*“, 2nd – 5th September 2009 Prague – Humpolec.

Vydal nespočet článků a příspěvků, 19 monografií, které by neměly chybět v knihovně moderního antropologa. Speciálně pro antropometrické účely si nechal sestavit antropologický program – **ANTROPO** (1978), na kterém bylo za desetiletí zpracováno nespočetné množství naměřených dat. Výsledky výzkumů pak byly prezentovány v publikacích, odborných článcích a knihách, diplomových, disertačních nebo habilitačních pracích. Program ANTRPO (1978) se vyznačoval přehlednou statistikou a jednoduchou grafikou. Program dokázal zpracovat i objemná data, která byla naměřena u naší populace mimo jiné i v době konání Československé spartakiády v roce 1985.

Nesmírné mravenčí práci, kontrolování dat po nocích, příprava podkladů, sestavování tabulek a grafů padlo na oltář vědy mnoho vztahových, ale i zdravotních obětí. I tak Pavel Bláha nepřestával pracovat, organizovat a plánovat do budoucna. Jeho houževnaté nasazení a přímo nakažlivá schopnost nadchnout mladé lidi kolem sebe, dokázat jim vsugerovat, že fyzická antropologie má smysl a přesahový rozměr, bylo odměněno sestavením výsledků měření, které byly po mnoho desetiletí využívány jako normy pro srovnávání s novodobými výzkumy podobného typu. Obsáhlost a hloubka jeho výzkumů neměla v té době obdoby. Šel v duchu takových antropologických velikánů, jako byl prof. J. Matiegka, dr. A. Hrdlička, dr. J. Malý nebo prof. V. Fetter, na kterého velmi rád a s úctou vzpomínal. Bylo mu velkou ctí pracovat později za jeho dřevěným a prostorným stolem, s úctou používat jeho skříně, které zdědil, nebo si krabice s výsledky z měření odkládat na profesorův gauč. V jeho pracovně nikdy nechyběl model kostry člověka, kterému říkal „miláček“.

Jeho studijní směr vedl po absolutoriu na píseckém gymnáziu do Prahy na Přírodovědeckou fakultu Univerzity Karlovy. Společně s biologii studoval i chemii, ale ta se jeho láskou na celý život nikdy nestala. Rád vzpomínal na studijní roky strávené v polodřevěných domcích na kolejkách Na Slupi v Praze. V ten čas se formovala přátelství na celý život. Jeho blízkými kamarády byli např., botanik Stanislav Kučera nebo Josef Pelikán.

Pavla Bláhu fascinovala biologie, obzvláště pak antropologie. Občas se ve svých vyprávěních dotkl tématu zpracování své diplomové práce, které se vázalo ke kostnici v Nížkově u Příbyslavi. S úsměvem vyprávěl historku o tom, jak se ho vesnické děti z mateřské školy ptaly, kde mají ty lebky, které proměřoval, uši. Líčil, jak lebky oprašoval, jak to nebyla vůbec jednoduchá práce, jak s nimi musel manipulovat s úctou a opatrně je vracet na původní místo. Zajímavá je souvislost i jeho slunečního znamení Štíra, ve kterém se narodil, s tématem smrti, kostí, regenerací a transformací. Stejně tak se k tomuto mystickému znamení váže souvislost s detektivní činností, pátracími a badatelskými aktivitami mimo jiné i v oblasti sportu.

Pavel Bláha pracoval v letech 1968–1974 jako antropolog na Kriminologickém ústavu Ministerstva vnitra a následně pak od roku 1976 na Krajském tělovýchovném zařízení, později pod názvem Ústav sportovní medicíny v oblasti zabezpečení vrcholového sportu v Praze. Po zrušení Ústavu sportovní medicíny v roce 1998 začal působit na Katedře antropologie a genetiky PřF v Praze. V závěru své profesní kariéry působil na Vysoké škole tělesné výchovy a sportu Palestra v Praze.

I přes tato profesionální zaměření, která ho provázela po celý život, dokázal být umělecky tvořivou osobností, dokázal autenticky vyjádřit své osobité mínění v jakékoliv společnosti. Dokázal být i výborným hostitelem. Na Katedře antropologie a genetiky na PřF UK v Praze pořádal častá setkání pro své kolegy a přátele, kterým vždy něco dobrého uvařil. Přestože velmi rád jedl maso, tak nikdy nezapomněl na velkou porci čerstvé zeleniny. Měl rád pivo, nazýval ho fyziologickým nápojem. Dokázal ocenit jeho kvalitu a vychutnat si ho. Uměl ocenit kvalitu všeobecně, dokázal ocenit kvalitní osobnost, byl přející, pokud si to dle jeho mínění dotyčný zasloužil, uměl ho pak zahrnout svou péčí a pozorností.

Po celý život sportoval. Jeho oblíbeným sportem byl tenis, kterému se věnoval pravidelně. Nejenom sport, ale i ženy v jeho životě hrály velkou roli. Podobně jako Egyptan Sinuhet v každé, která ho něčím oslovila, hledal svou „Mineu“, svou spřízněnou duši pro inspiraci. Bohužel, jak sám ve svých pamětech, které nesou výstižný název „**Běh života jihočeského Sinuheta**“, uvádí, málokterá žena měla pro jeho duševní a filosofická hnutí pochopení. Nesoulad v podobě vzájemného nepochopení ho provázal i v mnoha dalších vztazích. O to více oceňoval přívětivé a vstřícné chování ve svém povolání, které vnímal jako životní poslání. Často chodil do své oblíbené hospůdky „Uterus“ na rohu Lípové ulice v Praze, kde se často scházeli studenti z různých fakult. Rád s nimi udržoval i méně formální kontakt v kamarádském duchu. Jeho „běh života“ byl provázen upřímnou touhou po smysluplném a naplněném životě. Přestože to tak navenek mnohdy nevypadalo, byl velký idealista a někde v hloubi svého nitra věřil ve šťastné konce. Jeho osud byl pestrý, místy dramatický, prodchnutý silným prožíváním reality, touhou po pochopení, uznání, po sdílení v radosti a humoru, ale i pádů až na dno, zklamání a křivd.

Pavel Bláha nám bude navždy chybět. Jeho osobnost, myšlenky, moudra a nápady na nás budou promlouvat již jen ze stránek jeho dvou knih, které po sobě zanechal. Jeho vědecký, antropologický odkaz bude navždy zvětšen v podobě tabulkových a grafických výsledků jeho unikátních antropologických výzkumů.

Závěrem mi dovoluete citaci z jeho sbírky básní **Běh života** (2015) s úvahami na téma „**Šachy a teorie života, zvláště kružnic**“:

„Neboj se, stejná jednou Tě cesta čeká, také snad jiní budou kráčet za Tebou.

Ta trnitá, plná bolesti a umírání či depeší doručenou znenadání, bys neváhal a neotálel, šel!

Nebeský kočár do Vesmíru máš připraven – vždyť smrt prý není zlá, těžké je jen umírání, snad budeš mít to štěstí a odejdeš bez zamávání, a přesto s hřejivým pocitem, že vzpomínky na ty dříve odešlé v srdci Ti zůstanou.

Jen prosím nespěchej s tou nenávratnou cestou, ať srdečné vzpomínky na ně Ti dlouho zůstanou.

Tam v té vesmírné výšce žel mají gravitační sílu nicotnou.

Tam proměnily se v esenci váženou, ale nehmotnou...“

Čest jeho památce!

20. 10. 2019

S hlubokou úctou
Lucie Stříbrná

Stříbrná, L. (2019). Doc. RNDr. Pavel Bláha, CSc. * 20. 11. 1943 – † 24. 9. 2019, „Běh jihočeského Sinuheta je u konce“. *Česká antropologie*, 69 (1-2), 7-8.